

leváltják őt alelnöki tisztségéből. Ugyancsak nem megerősített hír, hogy a Dobos László által betöltött tárca nélküli miniszteri tisztséget szintén megszüntetik.

Sztankó
főkonzul

MOL, KÜM-TÜK, 1970-Csehszlovákia, 31. d., 00502/1-1970, gépelt, a szerző által aláírt tisztázat

145

Pozsony, 1970. május 8. Sztankó Pál pozsonyi magyar főkonzul jelentése Dobos László tárca nélküli miniszter és Szabó Rezső parlamenti alelnök leváltásáról.

SZIGORÚAN TITKOS!

Szám:1/2/Szt/1970.

Pozsony, 1970. május 8.

Előadó: Varga Ferenc, konzul

Tárgy: Néhány megjegyzés a vezető funkciókban levő magyar nemzetiségű személyek leváltásához.

Készült: 5 példányban.

H. sz.: 1/1/1970.szt.saját.

Kapják: 3 pl. Központ.

1 pl. Nagyköv., Prága.

1 pl. saját.

Fenti számú jelentésünkben⁵¹⁴ beszámoltunk arról, hogy értesüléseink szerint leváltják a Szlovák Nemzeti Tanács alelnöki funkciójából Szabó Rezsőt és megszüntetik Dobos László tárca nélküli miniszter tisztségét. A Szlovák Nemzeti Tanács április 28-i plenáris ülésén mindkét felmentésre sor került.

Már korábbról ismeretes előttünk, hogy mind Szabó Rezső, mind Dobos László személyével kapcsolatban több negatív megjegyzés hangzott el az SZLKP KB állami és tömegszervezetekkel foglalkozó osztályán. Az átigazolások után azonban úgy tűnt, hogy a korábbi tevékenységükre vonatkozó elmarasztaló értékelések nem is olyan súlyosak. Szabó Rezső átigazolása – saját elmondása szerint – igen simán zajlott le. Mind Lenárt, mind Klokoč kedvezően nyilatkozott róla. Ami pedig Dobos László személyét illeti, arra vonatkozóan ismert előttünk az igazoló bizottság (Peter Colotka, Ondrej Klokoč, Matej Lúčan és Václav Vačok) által készített teljes jegyzőkönyv. Annak zárófejezete a következő:

„A bizottság Dobos elvtárs egész tevékenységének értékelésekor megállapítja, hogy jó párttagról van szó, aki alkalmas kulturális, esetleg más munkaterületre, s aki betölthet felelős tisztségeket. A bizottság tagjai ajánlják Dobos elvtársnak, hogy a szlovákiai nemzeti-ségi kérdés megoldásában is jobban érvényesítse a párt internacionalista politikáját.

A bizottság javasolja Dobos elvtársnak kiadni az új tagkönyvet.”

Érthető, hogy ilyen értékelések után sem Szabó Rezső, sem Dobos László nem gondolt arra, hogy tisztségükből felmentik őket. Csak néhány nappal a Szlovák Nemzeti Ta-

514 Lásd a 144. sz. dokumentumot.

nács plenáris ülése előtt értesültek illetéktelen személyektől, milyen döntést hozott az SZLKP KB Elnöksége személyükkel kapcsolatban.⁵¹⁵ Nevezettek ezt követően fordultak az illetékesekhez s tudták meg, hogy a szóbeszéd igaz.

Az április 28-i plenáris ülésen mindkét személyt igen éles támadás érte elsősorban a magyar képviselők, idősebb kommunisták (Dénes Ferenc, Fábry István, stb.) részéről. Rácz Olivér oktatásügyi miniszterhelyettes, képviselő elmondása szerint Szabó Rezsőt háromarcú politikusnak nevezték, aki másképpen beszél az itteni magyarok, másképpen a szlovákok előtt és megint másképpen Magyarországon. Dobos Lászlót Dénes Ferenc állítólag egy órán keresztül bírálta

A fenti példából, de sok más értesüléseink alapján is ismert – méghozzá széles körökben –, hogy a Csemadok korábbi és jelenlegi vezetői és általában a szlovákiai magyar vezetők között – kevés kivételtől eltekintve – igen éles személyi harc folyik. Nem véletlen, hogy Fábry Zoltán író 1969 októberében levélben fejezte ki a Csemadok vezetőségének emiatt érzett aggodalmát (l. a hivatkozott jelentésünket). S hasonló véleménye van Rácz Olivér miniszterhelyettesnek is, aki mind a magyarság, mind a szlovákság körében nagy tiszteletnek örvend mint becsületes, jellemes és művelt kommunista. Nem véletlen, hogy a plenáris ülést megelőzően az SZLKP KB Elnöksége őt jelölte első helyen az SZNT alelnöki tisztségébe.

Az SZLKP KB Elnöksége Matej Lúčan, az SZLKP KB tagját, oktatásügyi minisztert bízta meg azzal a feladattal, hogy Ráczot e funkció vállalására rábírja. S bár több beszélgetésre került sor, Rácz kitarzott álláspontja mellett. Végül érvként azt hozta fel, hogy „nem azért fúrták meg egyesek Szabó Rezsőt, hogy Rácz Olivér kerüljön a helyére. Nem szeretné, ha Lúčan elvtársnak egy hónap múlva őt kellene védenie.” Lúčan miniszter elvtárs ezt az érvelést elfogadta, így került, mint a második helyen szereplő jelölt az alelnöki tisztségbe Fábry István (ugyanis csak a képviselők közül lehetett jelöltni).

Fábry István régi szilárd kommunista, aki 1968-ban sem inogott meg. Ez köztudott róla. Hallatszanak azonban már olyan hangok is, hogy vajon Fábrynak elégséges-e a felkészültsége ahhoz, hogy ilyen magas tisztségben jól megállja a helyét.

Ami Szabó Rezsőt illeti, jelenleg állás nélkül van. Értesüléseink szerint felülvizsgálatot kért maga ellen, mondván, hogy egy sor ellene felhozott bírálat nem felel meg a valóságnak.

Dobos Lászlóról olyan információink vannak, hogy visszamegy a pozsonyi Madách Kiadó igazgatói tisztségébe, amit korábban is betöltött.

Végül megemlíjtjük, hogy Krocsány Dezső személyében továbbra is van magyar nemzetiségű tagja a szlovák kormánynak, aki a szociális és munkaügyi tárcát kapta meg. Nevezett 1968 óta tagja a CSKP KB-nak. Legutóbb az SZLKP Nyugat-szlovákiai Nemzeti⁵¹⁶ Bizottságán dolgozott, mint a népgazdasági osztály vezetője, előtte pedig a Nyugat-szlovákiai Kerületi Nemzeti Bizottság alelnöke volt.

Sztankó
főkonzul

MOL, KÜM-TÜK, 1970-Csehszlovákia, 30. d., 00503/2-1970, gépelt, a szerző által aláírt tiszttázat

515 Dobos László és Szabó Rezső leváltásáról az SZLKP KB Elnöksége 1970. április 22-én határozott. (SNA, ÚV KSS, k. 1255., a. j. 68.)

516 Helyesen: Kerületi.

Pozsony, 1970. november 7. Sztankó Pál pozsonyi magyar főkonzul jelentése a Csemadokon belüli helyzetről, a nemzetiségi kérdéssel foglalkozó szervek átszervezéséről és a nemzetiségi törvények elfogadásának elmaradásáról.

Szigorúan titkos!

Szám:1/3/Szt/1970.

Bratislava, 1970. november 5.

Készült: 5 példányban.

Tárgy: A magyar nemzetiséggel kapcsolatos aktuális kérdések

Kapják: 3 pl. Központ.

1 pl. Nagyköv., Prága.

Mell.: 1 db.

1 pl. saját

A közelmúltban alkalmam volt beszélgetni Š. Sádovský szlovákiai miniszterelnök-helytessel a nemzetiségi, elsősorban a magyar nemzetiségi kérdés területén előtérben álló fontosabb kérdésekről. A vele és más elvtársakkal (Lőrincz Gyula, Fábry István, Varga Béla) folytatott beszélgetések alapján a magyar nemzetiséggel kapcsolatos, előtérben álló problémák három csoportba sorolhatók.

1. A Csemadok belső helyzete

A Csemadok mély hullámvölgyben, mondhatni válságban van, ami elsősorban abban mutatkozik, hogy még ma sem képes megtalálni a helyes kivezető utat abból a helyzetből, amelybe az 1968–69-es években jutott. Ismeretes, hogy a Csemadok vezetése 1968-ban az idősebb, tapasztalt kommunisták kiszorításával erősen jobboldali befolyás alá került. Ez kifejezésre jutott a Csemadok akkori tevékenységében is, amikor a szlovák nacionalizmus elleni fellépés és a magyar ajkú lakosság reális és jogos igényeinek tolmácsolása mellett olyan szerepre is igényt formált, amely nem illethette meg (önálló politikai erőként, szinte pártként lépett fel, a magyar nemzetiség általános érdekképviseletének szerepét kívánta betölteni stb.). Ezt a jobbratolódást szentesítette, sőt még fokozta az 1969 márciusában megtartott X. kongresszus, amelyen a vezetés szinte teljes mértékben a fiatalabb humánértelmiség kezébe ment át, amelynek marxista felkészültsége, pártos osztálytudata igen kétséges vagy legalábbis hiányos, s könnyen befolyásolható a nacionalista tendenciák által, különösen ha azok marxista, szocialista frazeológiába vannak csomagolva. (A X. kongresszuson megválasztott Központi Bizottság 92 tagja között mindössze 1 munkás volt!) Azóta ugyan néhányan távoztak a vezetéstől, de ez minőségi változást még nem eredményezett az erőviszonyokban, ezért megítélésem szerint ez a vezetés képtelen arra, hogy objektíven, önkritikusan, helyes elvi, eszmei alapokon értékelje eddigi tevékenységét, hogy helyesen vonja meg a határokat tevékenységének pozitívumai és negatívumai között és helyesen határozza meg a szervezet további tevékenységének irányvonalát. Márpedig a jelenlegi kiúttalanság, egy helyben topogás mégis azzal a reális veszéllyel fenyeget, hogy a tagság tömegei elfordulnak a vezetéstől, szakadás keletkezik a vezetés és a tömegek között. A vezetés és tömegek közötti kapcsolat már az utóbbi időben sem eszmei-politikai alapokra épült, hanem Dobosék hangzatos, népszerű – de legtöbbször felelőtlen – ígérgetéseire.